עבדות אני נותן לכם שנאמר [א] וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה: ת"ר [ב] אשר נשיא יחטא [א] אמר ריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדיוט ואם על שגגתו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו זדונו מתקיף לה רבא בריה דרבה אלא מעתה דכתי' [ג] ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ובירבעם בן נבט דכתיב ביה [ד] אשר חטא ואשר החטיא הכי נמי דאשרי הדור הוא שאני הכא דשני קרא בדבוריה דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [ה] יש הבל אשר נעשה על הארץ וגו' אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה אמר רבא אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו אלא אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא אמר להו אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן אמרו ליה אין איעתריתו פורתא אמרו ליה אין דזבנן קטינא דארעא קרי עלייהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה [ב] אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [ו] כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו[א] לשום אכילה גסה זה שאכלו לשום מצוה צדיקים ילכו בם זה שאכלו לשום[א] אכילה גסה ופושעים יכשלו בם א"ל ריש לקיש רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מי לא קאכיל[ב] אלא משל לשני בני אדם זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית אחד נזדמנה לו אשתו ואחד נזדמנה לו אחותו זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו בם וזה שנזדמנה לו אחותו ופושעים יכשלו בם מי דמי אנן קאמרינן חדא דרך והכא שני דרכים אלא משל ללוט ושתי בנותיו הן שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו בם הוא שנתכוון לשם עבירה ופושעים יכשלו בם ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין[ג] א"ר יוחנן כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר [ז] וישא לוט [ח] ותשא אשת אדניו את עיניה [ז] את עיניו [ט] ויאמר שמשון [וגו'] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני [ז] וירא [י] וירא אותה שכם בן חמור [ז] את כל ככר הירדן [כ] כי בעד אשה זונה עד ככר לחם [ז] כי כלה משקה [ל] אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי והא מינס אנים תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני למה נקוד על וי"ו [מ] שבקומה של בכירה לומר לך שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע ומאי ה"ל למעבד מאי דהוה הוה נפקא מינה דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי דרש רבה[ד] מאי דכתיב [נ] אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון אח נפשע מקרית עוז זה לוט שפירש מאברהם ומדינים כבריח ארמון שהטיל מדינים בין ישראל לעמון שנאמר [ס] לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' [ג] דרש רבא ואיתימא ר' יצחק מאי דכתיב [ע] לתאוה יבקש נפרד (ו)בכל תושיה יתגלע לתאוה יבקש נפרד זה לוט שנפרד מאברהם (ו)בכל תושיה יתגלע שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות [ד] דתנן עמוני ומואבי אסורין[ה] איסור עולם [ה] ואמר[ו] עולא תמר זנתה וזימרי זינה תמר זנתה [ו] יצאו ממנה מלכים ונביאים זימרי זינה נפלו כמה רבבות מישראל [ז] אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר [פ] תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך מאן [ח] נינהו נשים באהל שרה רבקה רחל ולאה איני [ט] והאמר רב יהודה אמר רב [א] לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה [י] אמר רבי יוחנן שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה שנאמר [צ] בין רגליה כרע נפל שכב וגו' והא קא מיתהניא מעבירה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים[ז] אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות דאמר רבי יוסי ברבי חנינא [כ] רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב[ח] [ל] א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה מהכא דאילו בכירה דקרייה[ט] מואב אמר ליה רחמנא למשה [ק] אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה

הוא

עבדות אני נותן לכם. שהשררות עבדות הוא לו לאדם לפי שמוטל עליו עול רבים: **אשר.** כמו אשרי: **צריך אתה לומר מהו הדיוט.** בתמיה כלומר אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו כ"ש שהדיוטות מרגישין שלבם כפופים: **מהו על זדונו.** בתמיה כלומר אם על שגגתו מרגיש כ"ש שמרגיש על זדונו וחוזר בתשובה: **שאני הכא דשני קרא בדבוריה.** דאילך כתיב אם כל עדת ישראל ישגו אם הכהן המשיח אם נפש והכא כתיב אשר נשיא יחטא ודאי אשרי משמע: **אשריהם לצדיקים.** כלומר אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הבא בעולם הזה כלומר שמגיע אליהם צרות לצדיקים בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעוה"ב: **אוי.** כמו ווי דהכא לא כתיב אשר דמשמע אוי להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הבא דרעה היא לרשעים כדכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו וגו' (דברים ז): **צדיקים אי אכלי תרי עלמי מי סני להו.** מי שנאוי הוא להם [כלומר כלום רע להם] לצדיקים שאוכלים שני עולמות שיש להם טובה בעוה"ז ובעוה"ב: **אלא אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע להם.** טובות כמעשה הרשעים שבעוה"ז שיש להם טובה כדכתיב ומשלם לשונאיו דכך[י] מגיע לצדיקים בעוה"ז אשריהם שיש להם טובה בעולם הזה ולעוה"ב: **ואוי להם לרשעים שמגיע להם.** צרות כמעשה הצדיקים שבעולם הזה [דמשמע שבאים עליהם צרות כמו שבאים על הצדיקים בעוה"ז] דהקב"ה עושה כדי לגבות [חובם] מהצדיקים בעוה"ז כדי שיהא להם שכר טוב בעוה"ב דכך[י] מגיע צרות לרשעים בעוה"ז אוי להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא: **אוקימתון מסכתא פלן.** כלומר יש לכם מסכתא סדורה בפיכם מסכתא פלוני ופלוני: **איעתריתו פורתא.** כלומר יש לכם עושר ואין לכם לטרוח אחר מזונות ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה: **אמרו לו אין דזבנן.** לכל חד וחד מינן קטינא דארעא ומתזונין מינה ברווחא: **קרי עלייהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעוה"ז.** דאכלי צדיקים תרי עלמי: **לשם אכילה גסה.** שלא לשום מצוה אלא נתכוון לאוכלו לשם קנוח סעודה: **מי דמי אנן קאמרינן חד דרך.** דזה ילך בה וזה יכשל בה: **והכא שני דרכים.** דלזה נזדמנה לו אשתו ולזה נזדמנה לו אחותו: **נפשע.** נמרד שמרד בו שפירש ממנו: **מקרית עוז.** עוז כמו עז[כ] אברהם כדכתיב אל צור חוצבתם[מ] (ישעיה נא): **שהטיל מדינים.** בינו ובין בני ישראל כבריחים שנועלים[ל] שהחיצונים אינם יכולין ליכנס לפנים וכך אין עמוני ומואבי יכולין להתערב בישראל דכתיב לא יבא עמוני ומואבי: **לתאוה.** של עבירה יבקש נפרד: **זה לוט.** דכתיב ביה ויפרדו איש מעל אחיו: **יתגלע.** כמו לפני התגלע (משלי יז) לשון גלוי: **תמר זנתה.** ונתכוונה לשום מצוה כדי להעמיד זרע מן הצדיקים[מ] כדכתיב כי ראתה כי גדל שלה: **זמרי זינה.** ונתכוון לשם עבירה: **מדקאמר** גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מכלל דמצוה שלא לשמה גריעותא הוא והא אמר רב יהודה וכו': **אלא אימא.** גדולה עבירה לשמה כלומר לשום מצוה כמצוה שלא לשמה: **בין רגליה כרע נפל שכב.** בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד הרי שבעה: **נתכוונה לשם מצוה.** כדי להתיש כחו ותהא יכולה להורגו: **מ"ב קרבנות.** ג"פ ז' מזבחות פר ואיל במזבח[נ]: **יצאה ממנו רות.** שיצא ממנה דוד שריוה להקב"ה בשירות ובתשבחות (ברכות ז: ב"ב יד:): **דקרייה מואב.** משמע מאבי[ס]:

בן

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ה ופ"י מהל' תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:

תוספות הרא"ש

ואחד אכלו אכילה גסה. פרש"י ז"ל [לשם אכילה גסה] שלא נתכוון לאכלו לשם מצוה אלא נתכוון לאכול בקנוח סעודה (לשם אכילה גסה). ופירושו אינו מובן דמאי פשע אי במה שאכל בקנוח סעודה זו היא עיקר מצותו שיהא נאכל על השובע. ועוד מאי דקאמר לשם אכילה גסה אם הוא שבע כ"כ שהאכילה גסה היא לו מה לו להזכיר לשם אכילה גסה.[ע] ואם הוא תאב לאכלו ואכל שלא לשם מצוה לימא ואחד אכלו שלא לשם מצוה. אלא נראה לפרש כפשוטו שאכלו לאחר שהיה שבע כ"כ שאינו נהנה כלל מאותה אכילה אע"פ שדרכו להיות נאכל על השובע היינו משום דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים שמביאין התפנוקין הטובים בקינוח סעודה לפי שכבר שבעו משאר מאכלים ונפשם קצה בהם אלא שנהנים ממאכלים הטובים באחרונה. אבל אין לאכול קדשים אחר השבע כ"כ שאין נפשם נהנה מהם שאין זה למשחה. ומ"מ פריך שפיר נהי **דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא עביד** דמקריא שפיר אכילה אע"פ שאינו נהנה מהם. והא דאמרינן[י] האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור אלמא דלא מקריא אכילה כלל היינו כשהוא שבע כ"כ שמאכל כואב לו מרוב שבעו: **לתאוה יבקש נפרד זה לוט שנפרד מאברהם.** אע"פ שלא נפרד עד שאמר לו אברהם[פ] כיון שמריבה זו באה מחמת הרועים ה"ל למחות שלא ירבו עוד ללמדך שהיה תאב להפרידו וכיון שפתח לו אברהם מיד נפרד ממנו ומתוך זה נתגלה קלונו שאם נשאר אצל אברהם לא באה תקלה זו ע"י. הרמ"ה ז"ל: **גדולה עבירה לשמה.** מה שנבעלה יעל לסיסרא לא להנאתה כיונה אלא לתשש כוחו שירדו ויהרגנוהו[צ] אבל בעילות האמהות להנאתן הלכך קרי להו מצוה שלא לשמה:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוספתא דב"ק פ"ז ה"ב] ת"כ דבורא דחובה פרשה ה ה"א (אות רנז), ב) נזיר כג. כל הענין ע"ש שינויים, ג) נזיר כג., ד) שם יבמות עו:, ה) נזיר כג., ו) מגילה י: סוטה י:, ז) [נזיר כג: ע"ש], ח) [סנהדרין קה: ע"ש], ט) פסחים נ: נזיר כג: סוטה כב: מז. סנהדרין קה: ערכין טז:, י) [יבמות קג. נזיר כג:], כ) [נזיר כג: ע"ש סוטה מז. ע"ש סנהדרין קה: ע"ש], ל) ב"ק לח: נזיר כג:, מ) הוא אברהם. יבמות סד רע"ב, נ) יומא פ ע"ב.

תורה אור השלם

א) וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו לֵאמֹר אִם הַיּוֹם תִּהְיֶה עֶבֶד לָעָם הַזֶּה וַעֲבַדְתָּם וַעֲנִיתָם וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים וְהָיוּ לְךָ עֲבָדִים כָּל הַיָּמִים: [מלכים א' יב, ז]

ב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: [ויקרא ד, כב]

ג) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: [ויקרא ה, טז]

ד) וְיִתֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל בִּגְלַל חַטֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל: [מלכים א' יד, טז]

ה) יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אָמַרְתִּי שֶׁגַּם זֶה הָבֶל: [קהלת ח, יד]

ו) מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: [הושע יד, י]

ז) וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי שַׁחֵת יְיָ אֶת סְדֹם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר: [בראשית יג, י]

ח) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי: [בראשית לט, ז]

ט) וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאֵין בִּבְנוֹת אַחֶיךָ וּבְכָל עַמִּי אִשָּׁה כִּי אַתָּה הוֹלֵךְ לָקַחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרֵלִים וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יָשְׁרָה בְעֵינָי: [שופטים יד, ג]

י) וַיַּרְא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר הַחִוִּי נְשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיְעַנֶּהָ: [בראשית לד, ב]

כ) כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד: [משלי ו, כו] ל) כִּי זָנְתָה אִמָּם הֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי: [הושע ב, ז] מ) וַתַּשְׁקֶיןָ אֶת אֲבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ: [בראשית יט, לג] נ) אָח נִפְשָׁע מִקִּרְיַת עֹז וּמִדְיָנִים כִּבְרִיחַ אַרְמוֹן: [משלי יח, יט] ס) לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: [דברים כג, ד] ע) לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד בְּכָל תּוּשִׁיָּה יִתְגַּלָּע: [משלי יח, א] פ) תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ: [שופטים ה, כד] צ) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: [שופטים ה, כז] ק) וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה: [דברים ב, ט]

הגהות וציונים

א] "לשום" ליתא בדפוס ויניציאה (עי' שער יוסף דרמב"ן ורא"ש ומאירי ל"ג ליה) והוסיפוהו ע"פ רש"י: ב] רא"ש ומאירי וכת"י "פסח **מיהא קעביד**", וכמו בנזיר: ג] אה"ת וכת"י "לשם מצוה **איכוון**", וכמו בנזיר: ד] [בנזיר כג ע"א איתא **רבא** (גליון), וכ"ה כאן באה"ת ובכת"י: ה] אה"ת וכת"י "אסורין **ואיסורן** איסור עולם", וכמו ביבמות ובנזיר: ו] אה"ת וכת"י "**אמר** עולא", וכמו בנזיר: ז] [צ"ל **גופא** אמר רב יהודה כו' וכ"א בנזיר] (גליון): ט] יש להוסיף **היתה** (דפו"ר, וכן העתיק ב"ש): ע] צ"ל דקריתיה (דפו"ר, וכן העתיק ב"ש): י] דכשכך (בארות המים): כ] בכת"י נוסף **כלומר** מאברהם: ל] בכת"י נוסף **לארמון**, וכ"ה ברש"י נזיר כג ע"ב ד"ה ומדינים: מ] "מן הצדיקים" ליתא בכת"י וברש"י נזיר כג ע"ב ד"ה תמר: נ] נוסח דבור זה בדפו"ר ובכת"י **מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע. דהוי מצוה שלא לשמה ואפילו הכי זכה וכו'**: ס] **דמשמע מאב** (נוסחת הריב"ן בנזיר): ע] בכת"י נוסף **לימא שאכלו אכילה גסה**: פ] בכת"י נוסף **הפרד נא מעלי מ"מ אם לא היה תאב לכך היה לו לומר לאברהם כיון שמריבה זו באה מחמת הרועים נשלים ביניהם ונמחה בידם שלא ירבו עוד אלא ללמדך**: צ] כת"י "אלא להתיש כוחו שירדם ותהרגהו":